

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра обліку і аудиту та фінансів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор, проректор з
науково-педагогічної роботи,
д.е.н., доцент
Яремко Ю.І.
«28» квітня» 2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВ.01 МЕДІАОСВІТА ТА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ

рівень вищої освіти _____ третій (освітньо-науковий) рівень _____
(назва освітнього рівня)

освітньо-наукова програма _____ Економіка _____
(назва галузі знань)

спеціальність _____ 051 «Економіка» _____
(шифр і назва спеціальності)

факультет _____ економічний _____
(назва факультету)

Херсон, 2016 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Медіаосвіта та медіаграмотність» підготовки здобувачів на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти спеціальності 051 «Економіка».

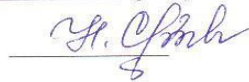
РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Пристемський Олександр Станіславович, д.е.н., доцент

Робочу програму навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри обліку, аудиту та фінансів

Протокол № 7 від «28» березня 2016 року

Завідувач кафедри

Танклевська Н.С.

Схвалено науково-методичною комісією зі спеціальності 051 «Економіка»

Протокол № 7 від «28» березня 2016 року

Голова

Галат Л.М.

Схвалено Вченою радою економічного факультету

Протокол № 7 від «29» березня 2016 року

Голова

Савченко О.Г.

Затверджено Вченою радою Державного вищого навчального закладу «Херсонський державний аграрний університет»

Протокол № 7 від «28» квітня 2016 року

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	вечірня форма навчання
здобувачі вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	2-й	2-й
	Лекції	
	8 год.	8 год.
	Практичні, семінарські	
	10 год.	10 год.
	Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Головним завданням медіаосвіти та медіаграмотності є підготовка аспірантів до життя в сучасних інформаційних умовах на основі медіаграмотності, розвиток навичок з розуміння та усвідомлення наслідків впливу різних видів медіа на психіку особистості та суспільства в цілому.

Підготувати підрастаюче покоління до свідомого існування у медіасередовищі та органічної інтеграції в медіакультуру через формування критичного відношення до медіапродуктів, перетворення молоді як споживачів медіапродуктів у свідомих і творчих користувачів мас-медіа, вироблення імунітету до маніпулятивної дії мас-медіа. Також створення умов інформаційної безпеки для свідомих громадян суспільства неможливо без опанування сучасним поколінням, молоддю основ медіаграмотності.

Вирішення саме цих завдань і буде запорукою свідомого спілкування особи з мас-медіа, дасть можливість критично оцінювати як інформацію, так і норму поведінки особи в суспільстві.

Метою вивчення дисципліни є формування у аспірантів певних знань і умінь з основ медіаосвіти й медіапедагогіки та аудіовізуальної грамотності щодо вирішення сучасних медіапедагогічних проблем, розуміння ролі та значення медійного світу в професійному та особистістному ставленні людини.

Завдання:

- вироблення навичок розпізнавання маніпулятивної медіа інформації;
- здатність аналізувати і критично сприймати медіатексти;
- визначення сутності медіакомпетентності;
- розкриття дидактичних, психолого-педагогічних і методичних аспектів застосування медіа в навчанні і вихованні;
- вивчення впливу різних медіазасобів на навчання і виховання молоді, можливих наслідків їх негативного впливу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен **знати:** - законодавчі та нормативно-правові акти щодо адаптації аспірантів до сучасних соціально-економічних умов суспільства;

- державну політику щодо молодіжних громадських організацій стосовно питань соціальної адаптації; становлення та розвитку молоді, сприяння зайнятості молоді в соціально-економічному секторі;
- роль медіа в формуванні полікультурної картини світу;
- педагогічні аспекти медіаграмотності;
- функції і класифікацію засобів масової інформації по способу передачі інформації і по каналам сприйняття;
- негативні тенденції, що створюють засоби масової інформації (дезорієнтація особистості, крайній негативізм, надлишковий оптимізм тощо);
- соціальні аспекти девіації як форми соціальної дезадаптації;
- методологічні аспекти медіапедагогіки і основ медіаграмотності;
- принципи, засоби, методи збору, систематизації, узагальнення і

використання аудіовізуальної та друкованої інформації;

- спеціалізовані комп'ютерні програми та системи віртуальної реальності;

- позитивні та негативні наслідки застосування медіатехнологій навчання;

- принципи маніпулювання свідомістю споживачів аудіовізуальної інформації;

- спецмедіапроекти, елементи навчання в засобах масової інформації, їх шкідливі наслідки та прояви в суспільстві;

- роль медіа в навчально-виховному процесі вищих педагогічних навчальних закладів;

- види комп'ютерних програм навчання, програму Intel@ «Навчання для майбутнього»;

- принципи формування адаптаційного середовища для студентської молоді, її світоглядних позицій;

- навчальні ресурси глобальної мережі Інтернет;

- сутність політичних, правових, трудових, патріотичних, моральних, релігійних, естетичних, філософських поглядів сучасної молоді;

- сутність медіакомпетенцій педагогічних і науково-педагогічних працівників; сучасну парадигму освіти і роль вчителя в інноваційному інформаційному просторі;

- дидактичний і виховний потенціал медіа (інтерактивність, комунікативність, мультимедійність, індивідуалізація тощо);

- засоби створення середовища для культурного і духовного зростання студентської молоді, для її соціальної адаптації;

- сутність соціальної інформації і її вплив на формування адаптаційного середовища молоді;

- соціальні аспекти девіації як форми соціальної дезадаптації студентської молоді;

- правила культури спілкування в інформаційному суспільстві та методи захисту від можливих негативних впливів у процесі масової комунікації.

вміти:

- виявляти маніпулятивний контент медіа;
- здійснювати аргументований критичний огляд аудіовізуальної та друкованої інформації, готувати рецензії;
- оцінювати зміст, форму і стиль аудіовізуальної та друкованої інформації;
- застосовувати раціональні методи пошуку, відбору, систематизації та використання аудіовізуальної та друкованої інформації;
- здійснювати перевірку та класифікацію джерел інформації;
- аналізувати явища і процеси в соціально-економічному житті суспільства в минулому та сучасному вимірах;
- давати оцінку культурно-історичному розвитку суспільства, його культурному і духовному надбанню;
- в професійній діяльності використовувати комп'ютерні програми навчання, програму Intel@ «Навчання для майбутнього», навчальні ресурси глобальної мережі Інтернет;
- поєднувати традиційні методи навчання з мультимедійними засобами подачі інформації, засобами масової інформації;
- використовувати в навчально-виховному процесі приклади негативних соціальних тенденцій, що створюють засоби масової інформації (пониження
- залучати старше покоління, громадські організації, батьків учнівської молоді до формування морально-етичних орієнтирів, навчання її правильно орієнтуватися у пропозиціях сучасних мас-медіа, формування власної думки;
- розпізнавати гіперболізовані ознаки медіаповідомлень та пояснювати мету їх демонстрування;
- орієнтуватися в сучасному медіапросторі, розуміти основні принципи

функціонування різних видів масової інформації;

- розрізняти інформацію за рівнем впливу на особистість, аналізувати й оцінювати тексти медіаповідомлення;

- розшифровувати та використовувати за кодовану в медіаповідомленнях інформацію.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Медіаосвіта (медіаграмотність) як навчальна дисципліна освітньо-професійної програми підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Зміст і основні завдання медіаосвіти, її зв'язок із соціальною педагогікою, психологією, філософією, культурологією, іншими гуманітарними навчальними дисциплінами. Методологічні та світоглядні установки стосовно інформатизації освіти.

Тлумачення термінів «медіаосвіта», «медіапедагогіка», «медіа грамотність».

Місце медіаосвіти в процесі професійної підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників. Класифікація та функції сучасних медіа за соціально-педагогічними критеріями: місце використання (індивідуальні, групові, масові, робочі та ш.), зміст інформації (ідеологічні, політичні, морально-виховні, пізнавально-навчаючі, естетичні, економічні, екологічні), функції та цілі використання (отримання інформації, освіти, спілкування, соціальне управління тощо), розвиток впливу на особистість (розвиток кругозору, самопізнання, самонавчання, соціалізація та ш.)

Тема 2. Законодавчі та нормативно-правові акти щодо адаптації молоді до соціально-економічних умов суспільства.

Декларація прав людини щодо свободи переконань та свободи шукати, держувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами незалежно від державних кордонів.

Конвенція про права дитини щодо забезпечення через засоби масової інформації вільного доступу до інформації і матеріалів, що сприяють соціальному, духовному, і моральному благополуччю, здоровому фізичному і психічному розвитку.

Конституція України як гарант права, свободи та обов'язків людини.

Законодавство України:

про вищу освіту щодо прав осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі;

про захист суспільної моралі;

про молодіжні та дитячі громадські організації щодо надання їм інформації про державну політику з питань соціальної адаптації, становлення та розвитку молоді, сприянню зайнятості молоді в соціально-економічному секторі.

Матеріали Міжнародної палати при ЮНЕСКО «Діти і насильство на екрані» (матеріали міжнародних науково-педагогічних конференцій, штернетсайти, книги і журнали, що присвячені негативному впливу медіа на юнацьку аудиторію).

Тема 3. Роль медіа у формуванні сучасної картини світу.

Медіа як засоби масової інформації і комунікації. Вплив медіа на різні вікові категорії осіб, які навчаються. Рівні критичного мислення. Пошук, обробка і презентація інформаційного матеріалу. Педагогічні аспекти медіаграмотності.

Види і функції засобів масової інформації: друковані і електронні. Класифікація засобів масової інформації за способом передачі інформації і по каналам сприйняття (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні). Сучасна система медіа (медіаланшафт) України. Соціально-педагогічні критерії класифікації медіа за місцем використання, змісту інформації, цілям користування, наслідкам впливу на аудиторію слухачів чи особистість. Латентні функції медіа, прихований вплив на суспільну свідомість та свідомість особистості.

Тема 4. Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення. Розвиток

мислення як основний аспект на сучасному етапі розвитку освітнього сектора.

Формування критичного мислення студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Знання як матеріал або результат мисленевої діяльності. Аналітико-синтетична діяльність тих, хто навчається, як основа для формування мислення, визначальне завдання в діяльності студентів, педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Тренування творчих, критичних, дослідницьких навичок (умінь, здібностей), напрацювання рефлексивного відношення до свого "Я", моральної та соціальної відповідальності.

Впровадження в українську педагогіку технології критичного мислення.

Теорія медіаосвіти як засіб формування "критичного мислення" (Сгїїсаї Тпїкїп§ АрргоасЬ, Сгїїсаї Бешосгайс АрргоасЬ) і його теоретична база (синтез "захисної", "семіотичної" і "ідеологічної" теорій).

Критичне мислення як здатність аналізувати медіашформацію з врахуванням стандартів логіки, психолого-етичного та естетичного підходів.

Завдання медіаосвіти: формування форм і методів захисту учнів та студентів від маніпулятивного впливу медіа, випрацювання технологій по орієнтації в інформаційних потоках сучасного глобалізованого суспільства.

Основні риси критичного мислення за В. Болотовим і Дж.Спіро щодо:

- застосування знань для прийняття рішень;
- використання різноманітних смислів і підходів;
- виявлення і перевірка передумов;
- надання розумних і обґрунтованих аргументів;
- доведення чи недоведення аргументів;
- дослідження.

Умови розвитку критичності мислення: створення середовища спілкування, проведення дискусій, диспутів, "мозкових" атак та ін.

Аналіз впливу медіатекстів на студентів, розвиток "критичного мислення" аудиторії по відношенню до медіаформації.

Л. Мастерман - прихильник теорії медіаосвіти як розвитку критичного мислення. Технологія розвитку критичного мислення в процесі медіаосвіти.

Тема 5. Негативні соціальні тенденції, що створюють засоби масової інформації.

Пониження рівня моральних і духовних потреб молоді, створення кумирів, негативних ідеалів, героїв та інше.

Дезорієнтація особистості, крайній негативізм як підґрунтя різних фобій. Надлишковий оптимізм та прикрашання подій як підґрунтя дизфункцій очікувань і розпачу.

Патологічна залежність від медіажанрів: кримінальна хроніка, спецпроекти, що пропагують культ насилля, незаконного збагачення, «красивого» життя тощо. Небезпека формування парасоціальних відносин з медіаперсонажами. PR-акції в засобах масової інформації. Гіперболізовані ознаки медіаповідомлень.

Сучасне мистецтво, субкультура і контркультура молоді з позитивним ракурсом наркотиків, алкоголю, тютюнокуріння, міжетнічні та міжнаціональні стереотипи.

Тема 6. Аудіовізуальна грамотність.

Аудіовізуальна природа кіномистецтва. Специфіка кіно: синтетичність кіно образу. Природа кінозображення. Поняття екранного простору і часу. Ефект присутності.

Кіно і телебачення - нова аудіовізуальна мова. Особливості кінематографу і художнього телебачення як синтезу мистецтв, виробництва і соціальної комунікації. .

Особливості сприйняття аудіовізуального образу: реальність, що фільмується, реальність, що зображена в фільмі, реальність, що відтворена глядачем.

Поняття «аудіовізуальної грамотності» як здатності критично сприймати аудіо-відеоматеріали.

Отримання навичок з цифрової аудіовізуальної грамотності через виробництво різножанрових аудіовізуальних творів (документальні фільми, кліпи, сторі тощо). Від великого кіноекрану до маленьких підручних екранів (мобільне відео, мультижанри). Освоєння мови рухомих зображень та використання їх прийомів як пізнання сучасного світу.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Медіаосвіта (медіаграмотність) як навчальна дисципліна освітньо-професійної програми підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників	20	2	2		8	8						
Тема 2. Законодавчі та нормативно-правові акти щодо адаптації молоді до соціально-економічних умов суспільства	20	2	2		8	8						
Тема 3. Роль медіа у формуванні сучасної картини світу	19	1	2		8	8						
Тема 4. Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення	11	1	2		4	4						
Тема 5. Негативні соціальні тенденції, що створюють засоби масової інформації	10	1	1		4	4						
Тема 6.	10	1	1		4	4						

Аудіовізуальна грамотність												
Усього годин	90	8	10		36	36						

5. Теми лекцій та практичних занять

Лекція №1.

(2 години)

Медіаосвіта (медіаграмотність) як навчальна дисципліна освітньо-професійної програми підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників

1. Основні завдання і зміст медіаграмотності, її зв'язок із соціальною педагогікою, іншими гуманітарними навчальними дисциплінами.
2. Місце медіаграмотності в професійній підготовці педагогічних і науково-педагогічних працівників.
3. Функції сучасних медіа за соціально-педагогічними критеріями.
4. Сутність категорій “медіаосвіта”, “медіаграмотність”, “медіапедагогика” та інших.

Лекція №2.

(2 години)

Законодавчі та нормативно-правові акти щодо адаптації молоді до соціально-економічних умов суспільства

1. Міжнародні нормативно-правові акти гарантують права людини щодо свободи переконань та свободи одержувати і поширювати інформацію незалежно від державних кордонів.
2. Законодавчі та нормативно-правові акти України, що забезпечують вільний доступ до інформації щодо соціального, духовного, морального, культурного розвитку особи.
3. Приклади матеріалів міжнародних науково-педагогічних конференцій, друкованих джерел, де йдеться про вплив медіа на юнацьку аудиторію

Лекція №3.

(1 година).

Роль медіа у формуванні сучасної картини світу

1. Класифікація засобів масової інформації за способом передачі інформації.
2. Класифікація засобів масової інформації за каналами сприйняття.
3. Соціально-педагогічні критерії використання медіа?
4. Латентні функції медіа і як вони впливають на суспільну свідомість та свідомість особистості.

Лекція №4.

(1 година)

Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення

1. Сутність критичного мислення педагогічних і науково-педагогічних працівників.
2. Основні риси критичного мислення.
3. Технології критичного мислення.
4. Теорії формування критичного мислення.

Лекція №5.

(1 година).

Негативні соціальні тенденції, що створюють засоби масової інформації

1. Основні медіа жанри.
2. Патологічна залежність від медіа жанрів.
3. Засоби масової інформації, які реалізуються PR-акції.
4. Парасоціальні відносини.

Тема 6.

Аудіовізуальна грамотність

(1 година).

1. Специфіка сприйняття аудіовізуального образу.
2. Характеристика сучасних жанрів аудіовізуальних творів.
3. Аудіовізуальна грамотність.
4. Аудіовізуальна грамотність в здатності критично сприймати твори сучасної

екранної культури.

Теми практичних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Медіаосвіта (медіаграмотність) як навчальна дисципліна освітньо-професійної програми підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників	2
2	Законодавчі та нормативно-правові акти щодо адаптації молоді до соціально-економічних умов суспільства	2
3	Роль медіа у формуванні сучасної картини світу	2
4	Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення	2
5	Негативні соціальні тенденції, що створюють засоби масової інформації	1
6	Аудіовізуальна грамотність	1

6. Методи навчання

При проведенні лекційних занять з курсу «Медіаосвіта та медіа грамотність» доцільно використовувати словесні методи навчання: пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія з поєднанням наочних методів навчання (ілюстрування, демонстрування) та використанням сучасних інтерактивних засобів навчання (електронних гіпертекстових документів, мультимедійних розробок).

7. Методи контролю

Поточний контроль – оцінювання результатів виконання практичних робіт.
Підсумковий контроль – залік у формі комп'ютерного тестування.

Виконано практичні завдання, складено підсумковий тест	зараховано
--	------------

Не виконано необхідного мінімуму практичних завдань або не складено підсумковий тест	незараховано
--	--------------

8. Методичне забезпечення

Опорний конспект лекцій, ілюстративні матеріали, електронні гіпертекстові документи з деяких тем з мультимедійними вставками, ілюстративні матеріали, Інтернет сайти, методичні вказівки з дисципліни «Медіаосвіта та медіаграмотність» для аспірантів (автор: Пристемський О.С.).

9. Питання до самоконтролю

1. Сутність міжнародних актів з прав людини щодо свободи переконань та свободи одержувати і поширювати інформацію.

2. Сутність законодавчих та нормативно-правових актів щодо адаптації осіб до соціально-економічних умов суспільства.

3. Історичні витоки та основні етапи формування медіа простору. Сутність термінів “Медіа”, “Медіаосвіта”, “Медіаграмотність”, “Медіапедагогика”, “Аудіовізуальна грамотність”, їх спільність і відмінності.

4. Функції засобів масової інформації, їх види та класифікація по способу передачі інформації.

5. Педагогічні аспекти медіаграмотності. Соціально-педагогічні критерії медіа, їх характеристика по наслідкам впливу на аудиторію слухачів або особистості.

6. Негативні соціальні наслідки впливу медіа: дезорієнтація особистості, крайній негативізм, надлишковий оптимізм, патологічна залежність від медіажанрів та інше.

7. Сучасне мистецтво, література, субкультура, контркультура молоді. Позитивний ракурс шкідливих звичок, міжетичних та міжнаціональних стереотипів.

8. PR-акції в засобах масової інформації. Гіперболізовані ознаки медіаповідомлень. Проблеми захисту особи від маніпулювання з боку засобів

масової інформації.

9. Мультимедійній як психолого-педагогічні умови сприйняття і засвоєння навчального матеріала. Комп'ютерні програми, глобальна мережа інтернет. Комп'ютерна анімація та імітація.

10. Позитивні і негативні наслідки застосування медіатехнологій навчання. Психічні явища, що пов'язані з впливом на особистість медіатехнологій навчання (Internet-залежність, синдром хакера та інші).

11. Медіаосвіта і основи аудіовізуальної грамотності як психолого-педагогічна складова підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників.

12. Роль навчальних і розважальних програм, каналів центрального телебачення України як чинників морального виховання молоді.

13. Практичне використання в професійній діяльності вчителя загальноосвітньої школи, викладача вищого педагогічного навчального закладу можливостей засобів масової інформації і комунікації.

14. Організаційно-методичні аспекти формування основ медіаграмотності. Розвиток критичного мислення і умінь розуміти сутність повідомлень. Маніпулювання свідомістю особи.

15. Теле- і аудіопроекти та їх ідеологічна спрямованість і правдивість. Теледебати, телемости, їх ефективність впливу на слухацьку аудиторію і особу.

16. Спецмедіапроекти. Елементи навіювання та їх негативні наслідки і прояви в суспільстві. Недоборосовісна медіаінформація і деформація дійсності.

17. Роль медіа в формуванні адаптаційного середовища для учнівської і студентської молоді.

18. Роль медіа в формуванні світоглядних позицій молоді.

19. Ін'екційний характер медіаосвіти як запобіжна ланка від шкідливих впливів медіа.

20. Медіакомпетенція педагогічного працівника. Вчитель як основний фігурант інформатизації в освіті.

21. Дидактичний і виховний потенціал медіа. Система перепідготовки та

підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо використання медіа в навчально-виховному процесі.

22. Профілактика деструктивних впливів мас-медіа на студентів вищих педагогічних навчальних закладів, педагогічних і науково-педагогічних працівників.

23. Використання сучасних досягнень психології для маніпулятивних технологій в мас-медіа.

10. Рекомендована література

1. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник/Ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; наук. ред. В. В. Різун. - Київ : Центр вільної преси, 2012. - 352с.
2. Чарлін Ли, Джош Бернофф. Взривная ШеЪ_Волна. Как добиться успеха в мире, преобразенном интернет-технологиями. - Альпина, 2010. - 280с.
3. Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / Под ред. А. Г. Качкаевой. - М, 2010. - 200 с.
4. Henry Jenkins *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide* New York : New York University Press, 344 pp. - 2008
5. Jon Dovey "New Media: A Critical Introduction" Routledge, 464 pp -2009
6. Robert L. Hilliard. *Writing for Television, Radio, and New Media* -Emerson College, Emeritus 544 pp - 2011
7. Evgeny Morozov. *The Net Delusion: The Dark Side of Internet Freedom* - PublicAffairs. 408 pp. 2011
8. *The Inner History of Devices*, edited by Sherry Turkle - The MIT Press, 208 pp. 2008
9. МОЖЛИВОСТІ Twitter'а для журналістів. Case ElectUa. Онлайн-посібник [Електронний ресурс] // Під редакцією В. Мороза і І. Западєнка. - К., 2010. - 65 с. Режим доступу <http://medianext.com.ua/biblio/learn/88--twitter-case-electua>
10. Курс з комунікації в нових медіа. Як привабити нові аудиторії. Навчальні конспекти [Електронний ресурс] // Під редакцією А.Маштакова та М.Саваневського.

К.:, 2010. - 52 с. Режим доступу : <http://medianext.com.ua/biblio/learn/90-2010-12-30-11-56-09>

11. Як нові медіа оптимізують роботу видань. Навчальні конспекти [Електронний ресурс] // Під редакцією С.Даниленка та А.Оруджалієва. К.:, 2010. - 75 с. Режим доступу <http://medianext.com.ua/biblio/learn/87-2010-12-30-08-18-03>